

ÚJRA A NEMZETKÖZI ÉLVONALBAN

BESZÉLGETÉS MILOS FIALÁVAL

Fiala, a Rudé Pravo munkatársa, ismert filmkritikus, harmincegy-néhány éves, csontos arcú, nyurga fiatalember, nyílt és bőszerű. Kérdéseimre úgy válaszol, hogy a felelettel már a következő kérdést is előkészíti, sőt — ha nem vágok közbe —, föl is teszi magának, s éppoly készséggel kifejti. A prágai Filmklubban beszélgetünk.

— Május óta optimista vagyok — kezdi. — Akkor rendeztük meg a filmművészek alkotói konferenciáját, amely alighanem lezárt egy bonyolult és nyugtalanító korszakot. Az ötvenes évek végén született néhány érdekes kísérletünk: a »Romeó, Júlia és a sötétség«, az »Itt oroszlanok vannak«, a »Három kívánság«... Aztán 1959-ben, a Banzka Bisztriciában rendezett I. Csehszlovák filmfesztiválon

megtagadtuk ezeket a kísérleteket. Nem az a baj, hogy filmjeink eszmei hibáit bírálták, s rámutattak némely kétes hitélű problémára, misztifikáló elképzelésre, vagy öncélú formabravúrra — ellenkezőleg: az elutasítás nem is a műbírálat módszereivel történt. A filmfesztivál hangadói tüzetesen meg sem vizsgálták a műveket. Depressziót keltettek, ahelyett, hogy munkára serkentettek volna. De a konferencia óta megváltozott a helyzet. Az alkotócsoportok több önállósághoz jutottak. Ezentúl saját hatáskörökben fogadják el a forgatókönyveket. S rangot kapott néhány alkotás, amely az elmúlt években a dogmatikus kritika ellenére — s mintegy az előítéletek kijátszásával — jött létre. Csehszlovákiában most születik

meg az »új hullám« — ha ez a kifejezés nem egyetlen irányzatot, hanem a fiatalok előretörését, a kísérletek sokféleségét jelenti.

— Kiknek a filmjeire gondol elsősorban? Soroljon fel néhányat a jelentősebb alkotások közül.

— Kezdjük talán Jasny díjnyertes cannesi filmjével. Az »Amikor a macska jön« történetét bizonyára önök is ismerik. Az egyik csehszlovák kisvárosba különös bűvész-csoport érkezik, amelynek attrakciója, a pápaszemes csodakandúr tüköletes zűrzavart kelt a városban. A mutatvány lényege: a varázserejű szemüveg. Ha a macska pápaszemét leveszik, a film hősei jellemükhöz illően — megváltoztatják a színüket. S ez a leleplező színváltozás megbontja az élet hétköznapi rendjét: a ha-

Jan Kačer és Eva Polakova »A halott neve: Engelchen« című filmben

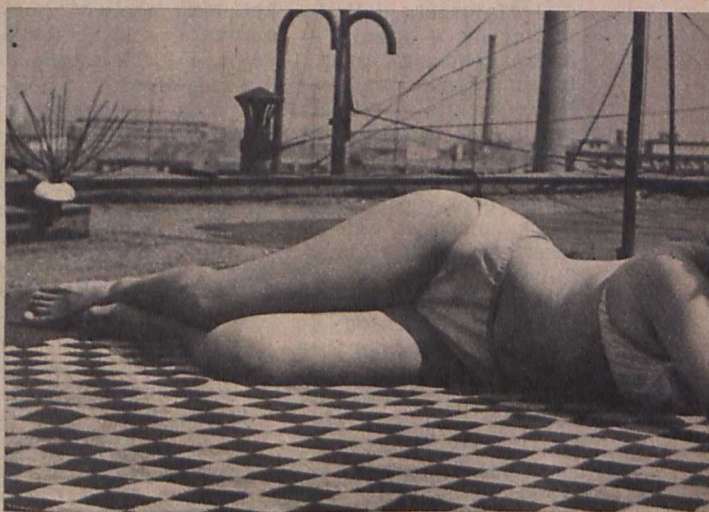

Jelenet Jasny: »Amikor a macska jön« című filmjéből

mis szerelmek, hitszegő barátságok, műérzelmek és álszövetségek sorra érvényüket veszítik. Jasny filmjének érdekességét abban látom, hogy rendkívül komoly mondánivalóját a legkönnyebb zsánerben fogalmazza meg. Mintha egy felelőtlen játék peregne le előttünk. De ez a »könnyű komédia« sok más műfaji elemet is felhasznál, nevezetesen a pantomim s a balett eszközeit is...

— Következő, jelen-

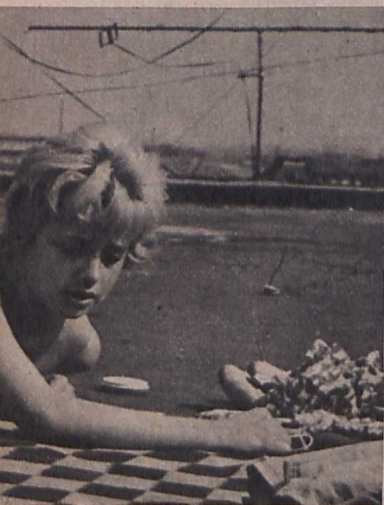

Jelenet Zbynek Brynich: »Társzport a paradicsomból« című filmjéből

»A boxoló és a halál« egyik jelenete. Peter Solan alkotása

tősnek tartott filmünket, Jan Kádár és Elmar Klos »A halott neve: Engelchen« című alkotását a moszkvai fesztiválon mutattuk be. (Aranydíjat nyert.) A forgatókönyv Ladislav Mnacko nagyszerű regényéből készült. Az eredeti mű egy cseh partizáncsoport története — a forgatókönyvből azonban hiányoznak az ellenállási históriák until-ismert közhelyei. Az »Engelchen« értelme,

»Nap a hálóban« — Stefan Uher filmje

hogyan a háború néha tragikusan jelöli meg a győzteseket is. A hősiesség nagy dolog. De nem »problémátlan« érdem. Hiszen a háború a legnemesebb emberi felbuzdulást, a hősiességet is a bűntudat nagy kérdéseivel szembesítheti.

Marika Gálova a »Közel a mennybolt« főszereplője

Jan Kádár és Elmar Klos filmje — noha pacifista kicsengése vitára érdemes — mély erkölcsiségről tanúskodik. A főhős felelősnek érzi magát az ártatlanok haláláért. Azokért, akik büntetlenül pusztultak el. A harc mindenképp jogos volt. De a legjogosabb harcnak is van bizonyos erkölcsi »selejtyszázaléka«. S elől nem lehet napirendre térni.

— Harmadsorban Zbyněk Brynich fiatal rendező »Transzport a paradicsomból« (Locarnóban első díjat nyert) című filmjéről kívánok

szólni. Ez is háborús történet. A színhely Theisenstadt, ahol a náci-csoportok megtévesztésére — afféle »kirakati« koncentrációs tábor rendeztek be, a film főszereplői pedig: számokká devalválódott emberek. De egyesek ki tudnak törni a személyi megsemmisülés, a tragikus elértéktelenedés állapotából. Brynich filmjének nincs főhőse. Nyers, dokumentáris pillanatképeket látunk. De a rendező és az operatőr és kamera célta-lannak tetsző bolyongása közben is ki tudja

emelni a jelképeket. Nem a »cinéma vérité« módszere ez — noha a hasonlóság megtévesztő. Itt minden kockának matematikailag átgon-dolt értelme van. S az intellektuális fegyelem — a képek értelme, amely a látvány »ad hoc«-jellegét belsőleg mindenkor hitelesíti — megóv a naturalizmus veszélyétől is.

— Három filmet em-lítet — jegyzem meg —, s közülük kettő a háború éveiben játszó-dik. Vajon véletlen-e ez?

— Kétségtelen — mondja Milos Fiala —, hogy a jelen, a »folyó idő« ábrázolása mindig kockázatosabb feladat. Amatőr fotós vagyok, tudom: egy mozgó cél-pontot lefényképezni sokkal nehezebb, mint mozdulatlan figurákról jó csoportképet készí-teni...

— Eszerint a mai té-májú filmek kevésbé si-kerültek?...

— Ezt nem monda-nám. De talán ritkább bennük a higgadt ítél-kezés biztonsága. Ste-fan Uher és Vera Chy-

tinova filmjei azonban így is állják a versenyt...

— Szerintem Uher »Nap a hálóban« című alkotása jutott legto-vább a fiatalság tudat-és érzésvilágának ábrá-zolásában. A film hősei külsőleg fáradt, kiáb-rándult emberek. De a legcsekélyebb belső póz is hiányzik belőlük. Ezek a fiatalok azért hordják a közöny álarcát, hogy a maszk szemrésein át senkitől sem zavar-tatva, minél ébereg-ben nézhessenek a világ-ba. — A főhős, egy fia-tal diák, falura megy, társadalmi munkát akar végezni, hogy jó káder-jellemzést adjanak róla. Ám az ember csakha-mar konfliktusba kerül a szereppel. Stefan Uher nem az alaptéma didak-tikus kifejtésére törek-szik, hanem az eligazo-dás módját keresi: va-jon a fiatalok miképp találják meg helyüket — s önmagukat — az élet-ben? A rendező formai-lag Resnais »Marien-bad«-ját tekinti példá-nak, de néhol túl lát-ványosan fejezi ki ön-magát; szívesen tetsze-leg és különködik...

— Vera Chytinova, az

ismert rendező a »ci-néma vérité« híve. El-ső filmje, az »Egy zsák bolha« egy textilgyár leányotthonában játszó-dik: kitűnően stilizált s mégis rögtönz-szerű pillanatképeket ad az otthon lakóiról. De most befejezett műve az el-sőnél is érdekesebbnek ígérkezik. A film egy mű-tornászról tartalmaz éle-tét szembesíti egy ha-szonló korú »privát« höl-gyecske hétköznapjai-val... Chytinova rend-kívül találékony, jó sze-mű, ügyes rendező. Csak kissé még bátortalan a társadalmi problémák kielezésében...

— Gondolja — kérde-zem —, hogy néhány mű már korszakváltást je-lent a filmművészetben?

— Talán igen, talán nem. Ezt csak a jövő döntheti el. — mondja Milos Fiala. — Dehát én csak példákat említet-tem. S lelkiismeretem is rábeszél, hogy legalább felsoroljam Peter Solan szlovák rendező »A bo-xoló és a halál«, Karel Kachyna: »Szédület«, Ivo Novak: »A kötélén« és Vladimir Brebera: »Közel a mennybolt« című filmjeit...

Majd némi szünet után:

— Tudja, mi a leg-biztatóbb? Ebben az év-ben összesen nyolc fia-tal rendező debütál. Egyre nehezebbek lesz-nek a versenyfeltételek. Nemsokára a régi, ide-jétmúlt stílusú rendezők okoznak majd gondot nekünk: tudnak-e a fia-talokkal haladni?

GALSAI PONGRÁC

Ivo Novák: »A kötélén« című filmjének egyik jele-nete

